

بررسی اثربخشی نقشه مفهومی بر میزان یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

فاطمه بساطی

۱- کارشناسی ارشد علوم تربیتی، گرایش تکنولوژی آموزشی، آموزگار ابتدایی آموزش و پرورش ناحیه یک سنندج

چکیده

استفاده از نقشه مفهومی می‌تواند به معلمان کمک کند که یک ترتیب بهتر از توالی موضوعات را طراحی کنند تا دانش‌آموزان رابطه بین موضوعات را ببینند. این امر به درک بهتر موضوع کمک می‌کند. در نتیجه، دانش‌آموزان در حل مسائل بهتر از سایر دانش‌آموزانی که از ابزارهای دیگر استفاده می‌کنند، عمل می‌کنند. پس نقشه‌های مفهومی بر مهارت حل مسئله دانش‌آموزان و پیشرفت تحصیلی آن‌ها تأثیرگذار است. نقشه‌های مفهومی به عنوان یک ابزار روش‌شناختی خدمت می‌کنند تا دانش‌آموزان را ترغیب کنند. روابط را آشکار کنند، بدفهمی‌ها را شناسایی کنند و بین دو مفهوم یک پل ارتباطی ایجاد کنند و یک راهبرد یادگیری قوی است که دانش‌آموزان را تشویق می‌کند تا فعالانه درباره روابط بین گزاره‌ها فکر کنند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری کولموگروف اسمیرونوف، همبستگی پیرسون، آزمون t همبسته استفاده گردید. نتایج نشان داد، نمره پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در پیش آزمون $16/20$ بود که در پس آزمون به $18/40$ افزایش یافته است و این افزایش از نظر آماری نیز معنادار می‌باشد ($p=0/005$). در واقع بین دانش‌آموزانی که با روش نقشه مفهومی آموزش دیده‌اند با دانش‌آموزانی که این آموزش را ندیده‌اند در میزان پیشرفت تحصیلی آن‌ها تفاوت معناداری وجود دارد. کلمات کلیدی: نقشه مفهومی، پیشرفت تحصیلی، یادگیری، دانش‌آموزان.

۱- مقدمه

مطلوبیت یک برنامه آموزشی درگرو اصلاح فرایند یاددهی- یادگیری است و انتخاب راهبردهای مؤثر به ایجاد و اصلاح برنامه‌های آموزشی کمک می‌کند. با وجود این، در مدارس امروزی به جای استفاده از روش‌های تدریس فعال توسط معلمان، بیش از حد بر انباشت ذهن و تقویت حافظه و نیز انتقال اطلاعات و معلومات به ذهن یادگیرندگان تأکید می‌شود. بدین ترتیب، لازم است معلمان برای تدریس محتوای دروس روش‌هایی را به‌کارگیرند که ممکن است با روش‌هایی که خود آن‌ها آموزش دیده‌اند، بسیار متفاوت باشد. سخنرانی معمول‌ترین روش آموزشی است که همه فراگیران را با وجود تفاوت‌های فردی با شرایط یکسان تحت آموزش قرار می‌دهد. در این روش آموزشی، توصیف و توضیح پدیده‌ها از سوی معلم نقش عمده‌ای دارد و معلم محور است. هدف عمده این روش صرفاً انتقال دانش است (فتحی‌آذر، ۱۳۸۷). از آنجا که روش تدریس سخنرانی از رایج‌ترین شیوه‌های آموزشی بوده و به اصلاح نیاز دارد، در راستای اصلاح این روش و نیز بر پایه نظریه سازنده‌گرایی، روش نقشه مفهومی ابداع شده است. رویکرد سازنده‌گرایی یکی از چهارچوب‌های نظری مهمی است که در شکل‌گیری و هدایت بازنگری‌ها و فعالیت‌های جدید آموزشی نقش بسزایی دارد. عموماً سازنده‌گرایی بر این تأکید می‌کند که افراد باید به‌طور فعالانه دانش را بسازند. کرجیک^۱ (۲۰۱۱) نقشه مفهومی را به عنوان مسیری برای راه‌یابی به توسعه در آموزش ایده‌های مهم توصیف می‌کند. وی اجرای نقشه مفهومی را چشم‌اندازی در حال توسعه می‌داند که با تمرکز دانش‌آموزان بر ایده‌های اصلی، در طول زمان شکل می‌گیرد و سبب یادگیری بهتر و پیشرفت تحصیلی دانش-

^۱. Krajcik